

СТАНОВИЩЕ

ОТНОСНО: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” на тема „Методи и техники за графична реставрация на недвижими археологически паметници”, с автор Миглена Дианова Райковска, редовен докторант към департамент „Археология” на НБУ, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Археология”

ОТ: доц. д-р Илиян Георгиев Боянов (НБУ)

Предложеният дисертационен труд се състои от Въведение, Пет глави, Заключение и списък на цитираната литература, депозиран в книжно тяло с общ обем от 282 страници. Илюстративният материал, състоящ се от снимки, таблици, диаграми и чертежи е инкорпориран в самия текст на дисертацията, с което сполучливо са онагледени резултатите от научното изследване. Работата е структурирана добре, като всяка от главите се отличава с прецизно разработена и детайлизирана вътрешна структура, предопределена от естеството на разискваната материя. Темата на дисертационния труд е подбрана изключително добре във всеки един аспект. В голяма степен това е в резултат от солидната теоретична подготовка и дългогодишната професионална практика на Миглена Райковска в областта на виртуалната археология.

Във **Въведението** Миглена Райковска ясно и обособено представя целите и задачите на изследването, а именно да покаже графичната реставрация като успешен инструмент за документиране и анализ на археологически паметници, както и да бъдат посочени принципи, методи, техники, правила и похвати за изграждане на графични реставрации. За постигането на тези цели докторантът дефинира ролята и приложението на графичната реставрация, обособява теоретични и етични рамки, илюстрира съвременни методи и техники, което обуславя и структурата на изложението.

В **Глава Първа** е направен опит за исторически преглед, чиято цел е да проследи ролята на графичната реставрация в миналото. Разгледани са по-важните личности и документи, които са допринесли за затвърждаването ѝ като задължителен елемент в реставрацията. Разгледани са обхватът, фокусът и основните ѝ характеристики в три

отделни исторически етапа. Първият обхваща периода от Ренесанса до възникването на архитектурната реставрация, вторият я разглежда паралелно с оформянето на принципите на реставрация и консервация на исторически ценности и третият я поставя в контекста на съвременните технологии и виртуалната археология. Поместените в текста снимки, таблици и диаграми отлично илюстрират отделните етапи в еволюцията на графичните реконструкции. Като основен недостатък в тази глава бих посочил твърде ограниченият поглед върху съвременните достижения на графичните възстановки в България. Въпреки изричната бележка, че историографският преглед няма претенции за изчерпателност, приключването му с трудовете на арх. Сава Бобчев от средата на миналия век изглежда negliжиращо.

В **Глава Втора** подробно е разгледана международната и българската нормативна уредба, засягаща опазването и защитата на материалното културно наследство. Разгледани са и документи, определящи модела на опазване на археологическото наследство и нормите за приложение на компютърните приложения за неговото изучаване и популяризиране. Представени са дефиниции на основни понятия, които са съществени за достоверността на реставрацията, респективно на графичната реставрация. Тази теоретична рамка е от значение както за проучването, така и за изработката и публикацията на графичните реставрации и засяга в голяма степен и виртуалната археология. Понятията и дефинициите за последната са представени тук за пръв път от Миглена Райковска, което трябва да се отчете като принос и предложение *de lege ferenda* за българското законодателство.

Трета глава е посветена на конвенционалните методи за изграждане на тримерни графични реконструкции. В изложението си докторантът е избрал дедуктивен подход, като последователно са разгледани архитектурното проучване, като ядро на реставрационите проучвания от една страна и от друга, архитектурното заснемане. Изготвянето на графичните реконструкции е онагледено с т. нар. *case studies*, в които Миглена Райковска е участвала лично. Използваната методология при тези обекти е изложена детайлно и последователно с необходимите анализи и критични бележки, което трябва да бъде отчетено като съществен принос на дисертационния труд.

В следващата **Четвърта глава** логично са разгледани съвременните тенденции в използването на дигитални методи в археологическата документация и за нуждите на графичните реконструкции и визуализации. Акцентът е поставен върху фотографията като

лесно четима система за информация и отличен интеграционен похват за документиране на археологическото наследство. В тази глава са разгледани компютърно базирани фотографски методи за изготвяне на подробна, прозрачна, достъпна и гъвкава база данни, които не целят да заместят теренните проучвания, но улесняват и допълват работния процес и повишават прецизността на графичната документация. Миглена Райковска умело излага възможностите на фотограметрията за надграждане на обичайната фотодокументация, както и за основа на графичната реставрация. Трябва да отбележа, че възможностите на фотограметрията все още са почти непознати в България, което превръща изложението им тук и онагледяването им с редица примери от личната практика на докторанта в цялостен принос.

Последната **Пета глава** представлява синтез на анализите в предходните две глави, като акцентът тук пада върху етичната рамка на графичната реконструкция. Графичната реставрация има смисъл единствено заради фактите, които представлява. Именно разграничението между интерпретация и имитация е ключов момент в изграждането на полезна хипотеза. Нееднократно в текста на дисертацията докторантът изтъква, че едно от най-важните условия, на които графичната реставрация трябва да отговори, е условието за достоверност и автентичност. В този смисъл, като съществен принос тук бих изтъкнал предложеният модел за изграждане на графични реконструкции, базиран на строително-информационни системи, чийто основен принцип е изграждането на структура, в която всички данни, свързани с проекта, са подредени в йерархична последователност.

В **Заключението** убедително са представени най-важните изводи от дисертационния труд по отношение на същността и възможностите на графичните реконструкции. Миглена Райковска скромно е посочила само някои от най-съществените приноси на труда си, които без съмнение са много повече. И тук, както и в хода на цялото изложение ясно личи солидната теоретична подготовка и богатият теренен опит на докторанта, като направените изводи са изцяло авторски.

Авторефератът е направен според всички изисквания и е отличен синтез на дисертационния труд. Списъкът на **Цитираната литература** е впечатляващ, като преобладават заглавията на чужди автори. Свободното ползване на няколко езика определено е допринесло за високата стойност на научното изследване. Изказът е ясен, а на

места дори увлекателен, което прави четима и разбираема дори твърде специфичната част от текста, посветена на детайлните анализи на възможностите на фотограметрията.

Въпреки някои дребни бележки, които са лесно отстраними при бъдеща публикация, считам, че предложеният за защита дисертационен труд има цялостен приносен характер, както от научна гледна точка, така и от приложно-практическа. С оглед на казаното и цялостното положително впечатление, убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Миглена Дианова Райковска образователната и научна степен „доктор“.

20.04.2018 г.

Гр. София

С Уважение:

/ доц. д-р Илиян Боянов /